

Autor: Katarzyna Łapińska-Szymańska

Temat: Czy tylko dynamika ma swoje zasady? Zasada (Sobiesław Zasada), a prędkość?
 $V=s/t$ czyli jak w Kątach Wrocławskich ustanowiono rekord prędkości dużego fiata

Scenariusz jest przeznaczony dla uczniów klas siódmych i ósmych szkół podstawowych oraz uczniów szkół średnich (zarówno ogólnokształcących, jak i technicznych). Przedmioty: historia, wiedza o społeczeństwie, godzina wychowawcza, fizyka, przedmioty techniczne.

Liczba uczniów: klasa

Czas trwania lekcji: 45 minut

Cel lekcji

Uczeń:

- zna fakty z historii polskiej motoryzacji,
- potrafi rozwiązywać zadania fizyczne oraz równania matematyczne,
- zna pojęcie mili (wie ile mierzy mila drogowa),
- pobudza swoją kreatywność.

Metody dydaktyczne

- burza mózgów,
- dyskusja,
- praca z fotografią – format A3 (zdjęcia z archiwum Ośrodka „Pamięć i Przyszłość”), sygnatury: FSK-138,138,140,141,142,143,144),

- praca z filmem dokumentalnym.

Struktura lekcji

Część I

Dlaczego ludzie biją rekordy? Co nimi kieruje? Co chcą uzyskać?

Wielka Księga Rekordów Guinnessa jako rekwizyt na stole

Dyskusja

Podział klasy na pary, każda para otrzymuje biografię Sobiesława Zasady (**Material nr 1**) – kilka minut (3–4) na zapoznanie się.

Kim był? Czym się zajmował? Jakie miał pasje, marzenia?

Dyskusja

Polecenia dla uczniów do zdjęć wywieszonych na tablicy (**Material nr 2**).

Co widzisz na zdjęciach? Czego mogą dotyczyć te zdjęcia? Jak myślisz, kiedy powstały?

Gdzie mógł/może znajdować się miejsce ze zdjęć? Czy jest możliwe, że kiedykolwiek byłeś w miejscu ze zdjęcia?

Dyskusja

Nauczyciel pyta, jaki może być temat dzisiejszych zajęć?

Burza mózgów – propozycje młodzieży

Zostaje podany temat zajęć:

Czy tylko dynamika ma swoje zasady? Zasada (Sobiesław Zasada) a prędkość? $V=S/T$, czyli jak w Kątach Wrocławskich ustanowiono rekord prędkości dużego fiata

Przypomnienie zasad dynamiki. Wyjaśnienie, że użyty w drugiej części tematu termin zasada odnosi się do nazwiska Sobiesława Zasady.

Część II

Wprowadzenie do tematu. Kilka faktów o rekordzie – odczytuje nauczyciel.

Światowy rekord prędkości na dystansach 25 tys. kilometrów, 25 tys. mil oraz 50 tys. kilometrów pobiło, jadąc fiatem 125p, ośmiu polskich kierowców z Sobiesławem Zasadą na czele. Rekord został pobity w 1973 roku na podwrocławskim odcinku autostrady A4.

Kierowcy jechali ze średnią prędkością 138 km/h. Próba trwała dwa tygodnie. Uczestnicy zmieniali się za kierownicą. W składzie było również trzech mechaników, a zestaw części zamiennych czekał w pogotowiu.

Kierowcy fiata 125p uzyskali 138,08 km/h, a następnie poprawili wynik na 138,18 km/h. Na trasie 50 tys. km jechali z przeciętną prędkością 138,27 km/h. Nauczyciel wypisuje na tablicy

daty wyścigów, dystanse rekordów, zaznaczając ile wynosi mila. Prosi uczniów aby obliczyli ile lat upłynęło od czasu bicia rekordu.

Wspólne obejrzenie filmu *Mała kronika polskiego fiata 125p.....* czas. 4,37 min. (Materiał nr 3)

Dyskusja na temat filmu. Wasza refleksja po tym krótkim filmie. Co sądzicie o fiacie 125p? Czy znacie kogoś, kto miał lub ma fiata 125 p?

Część III

Podział klasy na trzy grupy (rzędami). Każda z grup otrzymuje krótki tekst o biciu rekordu (Materiał nr 4).

W czerwcu 1973 roku polski Fiat 125p ustanowił trzy rekordy prędkości!

Próba bicia rekordu została zorganizowana przez Telewizję Polską wspólnie z Dębickimi Zakładami Opon Samochodowych „Stomil” pod nadzorem Polskiego Związku Motorowego i Międzynarodowej Federacji Samochodowej. W Polsce nie było żadnego specjalnego obiektu do tego celu, więc torem dla rekordowej próby stała się betonowa autostrada na odcinku między Wrocławiem a Legnicą. Ruch drogowy zorganizowano w ten sposób, że milicja wstrzymywała inne pojazdy, kiedy do punktu zwrotnego na wysokości Wrocławia lub Legnicy nadjeżdżał biały fiat z liczbą 25000 na bokach. Po przejechaniu nawrotu rekordowe auto mknęło południową jezdnią wyłączoną z ruchu, a inne samochody miały do dyspozycji drugą, północną jezdnię, na której odbywał się ruch w obu kierunkach. Każdy z siedmiu kierowców nie mógł jechać dłużej niż 4 godziny non-stop i nie dłużej niż 14 godzin na dobę, a samochód nie mógł zniknąć z pola widzenia międzynarodowych sędziów na dłużej niż minutę. 23 czerwca o godz. 5.45 polski fiat skończył próbę w czasie 181 godz. 3 min. i 3 sek., po wykonaniu 384 okrążeń podwrocławskiej autostrady rekordowy duży fiat osiągnął przeciętną prędkość 138,081 km/h.

Materiał nr 5

Najpierw był pomysł... Pod koniec lat pięćdziesiątych Sobiesław Zasada startował w rajdach samochodem Simca Aronde. Świetne francuskie auta miały na pokrywie bagażnika srebrzystą plakietę, widniał na niej ziemski glob, opasany biegnącym wzdłuż równika napisem „Record du Monde” (**rekord świata**). Simca szczyła się bowiem posiadaniem rekordu prędkości w jeździe długodystansowej, ustanowionego w 1955 roku na podparyskim torze Linas-Montlhery. Obraz tej dumnej plakiety głęboko zapadł w pamięć Sobiesława Zasady. Gdy na Żeraniu ruszyła produkcja polskich fiatów 125p, odżyły wspomnienia rekordu, ustanowionego przez simcę. Zasada szperał w dokumentach Międzynarodowej Federacji Samochodowej, sprawdzał zapisane w aktualnych wówczas tabelach rekordowe prędkości, studiował regulaminy przeprowadzania takich prób. Szukał sprzymierzeńców dla zorganizowania skomplikowanego przedsięwzięcia, analizował kandydatury kierowców, którzy mogliby wejść w skład zespołu, rozważał miejsca dla wytyczenia rekordowej trasy. Zasada niewzruszenie wierzył, że samochód z Żerania pobije kilkunastoletni rekord, choć wcześniej ta sztuka nie udawała się czołowym markom samochodowym z USA, Japonii, Wielkiej Brytanii.

Materiał nr 6

W relacjonowanej przez program I TVP próbie (z seryjnym polskim fiatem 125p z silnikiem 1,5 dm³ w roli głównej) uczestniczył początkowo siedmioosobowy zespół kierowców (Franciszek Aromiński, Jerzy Dobrzański, Andrzej Jaroszewicz, Robert Mucha, Ryszard Nowicki, Marek Varisella i Sobiesław Zasada jako kapitan). Specjalnie przygotowana pętla na poniemieckiej autostradzie pomiędzy Legnicą i Wrocławiem posłużyła za tor. Głównym celem był rekord prędkości na dystansie 25 tys. kilometrów. Ruszyli 15 czerwca 1973 roku. Gdy po tygodniu z górą jazdy (23 czerwca o godzinie 5.44), non stop z zatrzymaniami jedynie na zmiany kierowców i tankowanie paliwa, został ustanowiony rekord (przeciętna prędkość 138,08 km/godz.), podjęto decyzję zaatakowania kolejnego dystansu 25 tys. mil. Osiągnięta średnia szybkość była jeszcze wyższa (138,18 km/godz.). I wtedy w lot postanowiono spróbować jeszcze dystansu 50 tys. km, przy czym do zespołu jako ósmy kierowca dołączył Franciszek Postawka. 30 czerwca 1973 roku, po ponad dwóch tygodniach (16 dniach) od startu, w świat popłynęła wiadomość o nowym rekordzie 138,27 km/godz. Wyniki polskiego fiata 125p zostały oficjalnie uznane przez Międzynarodową Federację Samochodową i wpisane do księgi rekordów prędkości.

Podsumowanie pracy z tekstem (Materiały 4, 5 i 6)

Przedstawiciele każdej grupy referują, o czym opowiadał tekst. Jeżeli temat nie został wyczerpany, nauczyciel zadaje pytania pomocnicze, np. kto był kapitanem zespołu, czy w trakcie bicia rekordu można było się przemieszczać po autostradzie A4, itp.

Jakie uczucia mogły towarzyszyć bijącym rekord? A co czujecie dzisiaj wy, wiedząc o tym rekordzie? Czy podjęlibyście się udziału w podobnym projekcie?

Wskazany przez nauczyciela uczeń odczytuje poniższy zapis.

Rekord był nie tylko prestiżowym i sportowym sukcesem polskich kierowców. Przyniósł też wyraźny wzrost eksportu fiatów 125p – z 54,5 tys. w 1972 roku do 83,5 tys. w 1976 roku (był to najlepszy wynik w historii FSO). Największymi odbiorcami tych aut były: Jugosławia, Czechosłowacja, Węgry, Wielka Brytania, Bułgaria, NRD, Francja, Egipt, Kolumbia, Grecja i Irak. Lista importerów obejmowała 77 krajów, w tym także Hongkong, Mali, Gwineę, Fidzi, Japonię i USA!

Wypiszmy dane z bicia rekordu: czas, prędkość, dystans. Spróbujmy podstawić dane do wzoru z naszego tematu lekcji:

$$V=s/t$$

181 godzin – t (czas); 138,08 – V (prędkość); 25000 km – s (droga) dystans

Na zakończenie i podsumowanie lekcji nauczyciel wyświetla zdjęcia (**Materiał nr 7**) z uroczystości 40. rocznicy bicia rekordu prędkości i pokazuje uczniom pomnik jaki powstał przy stacji BP na autostradzie A4, przy zjeździe na Kąty Wrocławskie. Zadanie dla chętnych, aby przemieszczając się z rodzicami, w trakcie podróży czy wakacyjnych wyjazdów zobaczyć ten pomnik.

Materiały dydaktyczne

- Materiał nr 1 – Biografia Sobiesława Zasady
https://pl.wikipedia.org/wiki/Sobies%C5%82aw_Zasada
- Materiał nr 2 – zdjęcia z archiwum Ośrodka „Pamięć i Przyszłość”, sygnatury: FSK-138,138,140,141,142,143,144
- Materiał nr 3 – „Mała kronika polskiego fiata125p.....” czas 4,37 min.
<https://www.youtube.com/watch?v=5oXqJJ8fk-l>
- Materiał nr 4, 5, 6 – fragmenty wspomnień, opisów, artykułów prasowych z 14 czerwca 2013 roku (www.motofakty.pl, www.gazetawroclawska.pl)
- Materiał nr 7 <http://www.gazetawroclawska.pl/artykul/926971,pomnik-fiata-125p-na-czterdziestolecie-rekordu-predkosci-zdjecia,id,t.html>